

Persoonlijkheid

Als wij om ons heen zien in de natuur, dan valt het op, hoe daar in ongelooflijk verkwistende mate nieuw leven ontstaat, leven dat maar voor een heel gering deel voorbeschikt is, levend te blijven, zien we slechts naar het zaad van bloem en vis.

Zien wij naar de mens en beschouwen we hem als geestelijk wezen, dan moeten we erkennen, dat ook slechts een deel van de mensheid tot volle wasdom komt.

Laten we eens trachten in grote lijnen na te gaan de ontwikkeling van de mens, van het mensenkind. In hem leeft het nieuwe leven, zwaar van velerlei beloften. Er is in het kind een wijdsheid, een alzijdige ontvankelijkheid, zoals Just Havelaar het zei: Het kinderhart is zo warm en los, zo roekeloos, zegt de dichter. En met dit warme en losse en roekeloze hart is het kind op weg naar de volwassenheid. Dan voeren vele mogelijkheden, die er in hem zijn, een verwoede strijd. De woorden, waarmee het kinderhart werd beschreven, zijn uit het gedicht „De Kinderkruistocht”. Is dit misschien het juiste woord voor de strijd, die het kind moet doorstaan? Een kruistocht, een pelgrimstocht, niet zoals bij de dichter naar de eeuwigheid, maar een naar de volwassenheid. Zwaar is die strijd, want het kind is nog zo arm aan ervaring, maar schatrijk aan verwachting en geloof.

De jeugdstrijd is een strijd om zelfverwezenlijking. Eens zei mijn kind: „Ik weet niet welke kant ik op moet.... ik kan nog alle kanten uit.”

Is het niet zo, dat vele mogelijkheden openliggen, dat het kind staat op een veel-sprong van wegen. Waarheen leiden zij? Het kind weifelt tot het zich op een der wegen begeeft.... De strijd om zelfverwezenlijking is onverbiddelijk. Wie overwint, heeft zichzelf gevonden, overwonnen is hij, die zich niet vormde, misschien kan ik beter zeggen, die zichzelf niet hervond.

* *
*

Just Havelaar, die ik reeds noemde, onderscheidt de overwonnenen. Het zijn in de eerste plaats zij, die de bankroeters van de geest zijn. Zij behielden uit hun kinder-kruistocht slechts een glimlach, bitter, mat, ontgoocheld. Zij zochten vanuit hun droom hun ervaringen, maar de ervaringen vermoordden hun droom. En als zij komen tot een daad, dan is die in diepste wezen laag en klein, want zij komt niet voort uit een droom, die de daad zinvol maakt.

Dan zijn er de imitators, de geestelijke parasieten. Ze zijn niet zichzelf, maar altijd een ander. Zij nemen de schijn voor het wezen. Zij hebben in hun droom niet geloofd, hebben dus ook nooit kunnen komen vanuit hun droom tot hun eigen daad.

Dan zijn er de romantici, die de ervaring niet willen zien, die alleen aan hun droom willen geloven. Zij scheppen een vals beeld van zichzelf en van de wereld rondom hen en zij voelen zelden de realiteit van hun innerlijk wezen en als zij haar wel voelen, aanvaarden zij haar niet.

Overwonnen zijn tenslotte ook zij, die gewelddadig hun innerlijk leven hebben gemaakt. Zij hebben hun droom verward, hun eigen innerlijk verwikt, omdat zij aan een bepaalde droom wilden geloven. Zij zijn de tirannen hunner eigen ziel.

Steeds heb ik gesproken van de droom in de mens, maar misschien geeft dit veelgebruikte en veelgemaakte woord niet juist mijn bedoeling weer.

Vergun mij het probleem nog eens te benaderen en met een ander beeld te verklaren, want denken en spreken over dingen van de geest kan alleen gebeuren met behulp van het beeld.

Ieder mensenkind heeft een wezensgrond, een eigen, hoogsteigen terrein, een domein, waarop hij bouwen moet.

Welnu, wat veroorzaakt in het jonge mensenkind de vaak zo zware strijd?

Het zoekt in zichzelf naar deze wezensgrond, waarvan het zich nog niet bewust is. En zolang het zich nog niet duidelijk bewust is van zijn eigen, volstrekt-eigen

grond, nooit en te nimmer gelijk aan de wezensgrond van wie ook ter wereld, zolang weet het niet wat te bouwen. Heeft het eenmaal zijn wezensgrond herkend, inzicht gekregen in zijn eigen wezen, dan zal het pas zijn daden kunnen kiezen als bloemen die zullen groeien uit zijn bodem, zijn grond en nergens ter wereld zullen gelijke bloemen te vinden zijn al lijken zij voor de kortzichtige beschouwer nog zo veel op elkaar.

En dit is nu de droom waarvan ik sprak, de grond waarop onze daden zullen groeien. Mag ik dan nog eens terugkeren naar de faillieten, de imitators, de romantici, de dictators, waarvan Havelaar spreekt.

De faillieten. Wat bracht hun grond op? Misschien een schat van bloemen, klaproos en korenbloem, maar het koren niet. En de mensen rondom verachtten deze grond, die niets anders voortbracht dan enkel helgekleurde bloemen. En de grond verhardde zich en bracht alleen nog voort, wat groeide uit het zaad dat wind en vogels brachten, maar nooit meer dat, waarvoor hij bij zijn wording was voorbeschikt.

En de imitators? Wat bracht hun grond op? Dan het ene gewas, dan het andere, want wanneer 's buurmans land iets droeg, dat lokte door de schone vorm of de zware inhoud, dan werd dat voortgebracht tot weer iets anders lokte en nooit bracht deze grond op dat, waarvoor hij bestemd was.

En de romantici? Wat bracht hun grond op? Misschien een zee van rode papavers. En zij hebben er zich mee bedwelmd, totdat zij het leven zagen als door een nevel en zie, alles was rood, rood van papavers en zij waanden, dat zij papavers moesten voortbrengen omdat het leven het rood eiste. Zij zagen hun wezensgrond niet, noch herkenden zij het leven rondom.

En de verstands-utopisten? Wat bracht hun grond op? Dat ene gewas, dat de wereld zou moeten redden van de ondergang. En er was niets buiten dit gewas en zij zagen niet, dat zij hun grond verkrachtten, door hem dat te laten voortbrengen, waartoe hij niet was voorbeschikt.

Alle vergelijkingen gaan mank.

Nooit zal enige grond dat voortbrengen, waartoe hij door de natuur is voorbeschikt. Invloeden van buiten, van de mens, bepalen wat hij zal opleveren. Ook de wezensgrond van een ieder onzer ondergaat de invloeden van zijn omgeving. Ons doen en ons laten wordt sterk bepaald door wat van buiten af tot ons komt. Maar toch zijn er die ogenblikken, die wij allen kennen, dat wij in een wonderlijke harmonie zijn met ons zelf, die momenten, dat wij absoluut zijn, d.w.z. losgemaakt van de invloeden, die van buiten af op ons inwerken. Die intens-beleefde momenten, dat wij volkomen ons zelf zijn, de momenten, waarop onze daad voortkomt uit onze droom, dat onze grond ons gewas voortbrengt. En dan wil ik de daad groter zien, dan alleen dat, wat zich buiten ons manifesteert, gestalte aanneemt; tot de daad wil ik ook rekenen, zeer beslist, de gedachte, die uit ons oprijst op het moment, waarop wij losgemaakt zijn van alles buiten ons en van veel in ons.

Op die ogenblikken zijn wij een persoonlijkheid, de persoonlijkheid die wij volgens onze wezensgrond behoren te zijn, zijn wij een genie, want wij scheppen een daad, een gedachte, die slechts eenmaal gestalte aanneemt in ons en in het ganse heelal.

*
* * *

Het zijn tevens die momenten, waarop de schoonheid in haar volle glorie zich aan ons openbaart. Denk niet, dat zij zich alleen maar kenbaar maakt op de wegen der natuur, in een bloem, in het vogellied, in het suizen van de wind, de flonkering der sterren. Zij is ook gelegen in de daad, die ons onszelf doet vergeten, de daad die geboren wordt in smart en pijn, maar die verblijdt als zij daar is, tot in de diepste vezelen. De schoonheid is ook gelegen in de gedachte, die uit de stilte, de stilste stilte voortkomt en gestalte geeft aan iets van onze wezensgrond.

Het zijn die momenten, waarop iets wordt toegevoegd aan de mens in ons, die wij waarlijk zijn.

De mens is groot, de mens is klein.

Wee hem, die als hij staat in zijn eenzame moment, alleen zich zelf ziet!

In vele gedaanten sluipt de hoogmoed om onze eenzaamheid. Wee hem, die zijn ontdekte krachten gaat misbruiken ten koste van de medemens! Hij ziet zichzelf als het uitzonderlijke, wat wij allen zijn, niet als een deel van een mensheid-omvangend geheel, dat wij óók zijn? Hij staat op zijn eenzame hoogte en daalt alleen af om als een jager zijn prooi te zoeken onder de mensen. Hij neemt wat hij nodig heeft voor zijn instandhouding. En als het maal is gedaan, stijgt hij weer naar de eenzame toppen. Zijn persoonlijkheidsbesef ontardt in een doemwaardig individualisme.

Maar wie op zijn hoogste momenten op de knieën gedwongen wordt door wat

hij om zich ziet en in zich vindt, die daalt naar de medemens, niet om te nemen in tomeloze hoogmoed, maar om te geven in deemoed van wat hij kreeg, zonder er om te vragen, door de gunst van het leven.

Als de wereld aan iets behoefte heeft, dan is het aan deze persoonlijkheden, die hun daden zinnig maken door de droom, waaruit deze voortkomen.

Wat is dan het wonder, wanneer wij losgemaakt zijn van de wereld rondom ons en van veel in ons? Dat wij op het moment van onze losmaking het nauwst verbonden zijn met de ganse mensheid, met al de grootse dromen, die de mens ooit droomde met al de schoonste daden, die de mens ooit deed, met al die diepste gedachten, die de mens ooit dacht.

Zo ontstaat uit onze eenzaamheid de glorieuse verbondenheid met de ganse kosmos.

P. J. S. ZWART.

DE ARK

Humanistisch Conferentie- en Vacantieoord.

TARIEVEN VOOR VOLLEDIG PENSION

Voor volwassenen: f 38,50 per week; f 6,— per dag.

Voor kinderen beneden 11 jaar: f 26,25 p. w.; f 4,50 p. d.

Voor kinderen beneden 5 jaar: f 25,45 p. w.; f 3,75 p. d.

Voor groepen speciale condities

2-, 4-, 5- en 6-persoons kamers en slaapzaal.

Bespreking van verblijf kan geschieden bij het Humanistisch Conferentie- en Vacantieoord „De Ark”, Belvédèrelaan 14 te Nunspeet, telefoon K 3412—2404.

HET WOORD VAN DE WEEK

VERSCHIJNT
WEKELIJKS
1 JULI 1956

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Bleyenburgerstraat 1, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie en redactie: Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht, Postgiro 304960
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1,— p. kwart., losse numm. f 0,12, buitenland f 4,60 p.j.